

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، سال سوم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۰

اصل حریت و تأثیر آن در حمایت از تولید ملی به عنوان راهکار تحقق اقتصاد مقاومتی

الهام سیفی^۱، سید محمدرضا امام^{۲*}، احمدرضا خزائی^۳

۱. دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: آزادی، یکی از حقوق بنیادینی می‌باشد که در تمام ادیان و نظام‌های حقوقی، مورد توجه خاص قرار دارد. این اصل دارای آثار بسیار متعددی می‌باشد. یکی از حوزه‌های مهمی که اصل آزادی نقش بسیار مهمی در آن ایفا می‌کند، حوزه‌ی اقتصاد می‌باشد. هدف از پژوهش حاضر بررسی و تحلیل تأثیر اصل آزادی در حمایت از تولید ملی به عنوان راهکار تحقق اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

مواد و روش‌ها: این تحقیق از نوع نظری بوده و روش تحقیق به صورت توصیفی- تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

یافته‌ها: اصل حریت یک قاعده‌ی کاربردی و دارای زیر مجموعه‌های بسیاری است؛ در عین حال، اقتصاد مقاومتی دارای گزاره‌های متعددی است که یکی از این زیر مجموعه‌ها حمایت از تولید ملی است که در بیانات رهبری در سال ۱۳۹۷ برای نام‌گذاری سال استفاده شد.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: اصل آزادی و مصادیق مختلف آن از جمله آزادی بیان، آزادی سیاسی، آزادی مطبوعات و قلم به واسطه حاکم کردن فضای رقابت بر حوزه‌ی اقتصاد، تأثیر بسیار زیادی در حمایت از تولید ملی و تحقق اقتصاد مقاومتی دارد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۹۹-۱۱۳

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۸

تاریخ اصلاح: ۱۳۹۹/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

اقتصاد، اصل آزادی، اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی.

نویسنده مسوول:

سید محمدرضا امام

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی.

تلفن:

۰۹۱۲۱۳۰۱۰۴۸

کد ارکید:

0000-0003-0478-970X

پست الکترونیک:

mremam@ut.ac.ir

۱. مقدمه

دین اسلام تلاش و کوشش برای کسب روزی حلال را بسیار مورد تأکید قرار داده است و پاک‌ترین روزی را درآمدی می‌داند که از طریق دادوستد و تجارت صحیح کسب شده باشد. تلاش و کوشش مایه‌ی حیات انسانی می‌باشد. ترقی، توسعه و رونق در گرو تلاش و کوشش است و حیات آدمی با کار و سازندگی ادامه خواهد یافت. همچنین دوام و پایداری خانواده نیز در پرتو تلاش و کوشش ممکن می‌شود. جامعه با کار و کوشش پویا و فعال می‌گردد و پیشرفت و توسعه هر کشور وابسته به تلاش و کوشش مردم آن است.

برخلاف توجه ویژه‌ای که در فرهنگ اسلامی-ایرانی به کار و تلاش شده است، در جامعه به فعالیت تولیدی آن‌طور که باید پرداخته نشده و در نتیجه در جامعه چندان بروز پیدا نکرده است. این امر ممکن است ناشی از ترویج فرهنگ مصرف‌گرایی و نظام اقتصادی اشتباهی باشد که در سیاست، فرهنگ و اقتصاد ما نفوذ پیدا کرده و اثرات آن در اجتماع کنونی برجا مانده است. اگر فرهنگ اسلامی بیشتر و بیشتر در اجتماع ما نفوذ کرده و عمیق‌تر و بنیادی‌تر شود، نظام‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ما نیز بلند پایه و متعالی خواهند شد.

گاهی برخی افراد نوع خاصی از کار را برابر شأن و شخصیت خویش نمی‌دانند و از پرداختن به آن سر باز می‌زنند که در نتیجه، امور زندگی اینان را دیگران اداره می‌کنند. امام صادق (ع) به شخصی که گفت: فردی محروم و نیازمند، ولی دوست ندارم با دست خود کار کنم یا به تجارت بپردازم،

فرمود: «کار کن، اگرچه باربری باشد تا از مردم بی‌نیاز شوی.»

اصل آزادی سرچشمه‌ی حمایت هر فرد از «ذات خود»، خویش را «خواستن» و چیزی را برای «خود خواستن» است. وگرنه چنانچه انسان در وجود خود نیاز به آزادی نداشته باشد، نمی‌تواند حس استقلال را در خود بیابد؛ از همین رو در اسلام اصل بر آزادگی است، نه بردگی و اسارت. وجود برخی از اصول و احکام بردگی و برده‌داری در دین اسلام به دو علت است: اول اینکه این احکام امضایی هستند؛ دوم اینکه عمدتاً آزادی بردگان و حفظ حقوق آن‌ها می‌باشند. از جمله روش‌های گوناگونی که دین اسلام جهت آزادی بردگان در احکامی مانند کفاره روزه واجب در افطار عمدی یا کفاره «یمین»، «ظهار»، «ایلاء» و «نذر» می‌باشند. رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز می‌فرماید: «اینان را غلام یا بنده خطاب نکنید بلکه همه آنان را مولا و سرور بنامید» و همچنین می‌فرماید: «هر کس مؤمنی را آزاد کند، در مقابل هر عضو آن بنده، عضوی از او از آتش دوزخ آزاد می‌گردد».

علاوه بر آن در احادیثی نیز آمده است که زمانی نبی اکرم (ص) در مراسم تشییع یک فرد یهودی حضور پیدا کردند. یکی از مسلمین گلایه کرد که چرا ایشان در مراسم تشییع یک یهودی حضور دارند، پیامبر فرمود: مگر او نیز یک انسان نیست.

برابری و مساوات نیز از جمله اموری است که بسیار مورد توجه پیامبران الهی، بالاخص پیامبر اسلام (ص) بوده است. پیامبر اسلام این امر را یک نیاز دائمی برای بشر و پایه و اساس کرامت ذاتی برای

می‌رسد با توجه به زوایای مختلف اصل حریت در زمینه‌های سیاسی و اقتصادی این اصل در گذاره تولید ملی و حمایت از آن موثر می‌باشد.

۲. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع نظری بوده روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

۴. یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اصل حریت یک قاعده کاربردی و دارای زیرمجموعه‌های بسیاری است؛ در عین حال، اقتصاد مقاومتی دارای گزاره‌های متعددی است که یکی از این زیرمجموعه‌ها حمایت از تولید ملی است که در بیانات رهبری در سال ۱۳۹۷ برای نام‌گذاری سال استفاده شد؛ علاوه بر این، اصل آزادی و مصادیق مختلف آن، از جمله آزادی بیان، آزادی سیاسی، آزادی مطبوعات و قلم به واسطه حاکم کردن فضای رقابت بر حوزه‌ی اقتصاد، تأثیر بسیار زیادی در حمایت از تولید ملی و تحقق اقتصاد مقاومتی دارد.

تمامی انسان‌ها از هر قشر و قبیله و ملیت و نژاد می‌دانستند. ایشان در آخرین حج خود برابری و مساوات در استفاده از نعمات الهی را، حق خدادادی هر آدمی اعلام داشت. این توجه ویژه دین اسلام به برابری و مساوات، نخستین قدم در ایجاد نظام اجتماعی بر اساس برابری در اسلام بود که در این نظام جملگی مسلمانان و اقلیت‌های دینی و نژادی باهم برابر هستند. پیامبر اسلام فرمود: «الناس کلهم سواء کاسنان المشط».

هدف اسلام، سربلندی مسلمانان در همه‌ی زمینه‌ها، از جمله اقتصاد است. و این مهم با پشتکار در عرصه‌ی تولید محقق می‌گردد. به همین دلیل، اسلام جایگاه خاصی به تولید و سرمایه می‌دهد و مسلمانان را به حمایت از نیروی کار و تولید فرا می‌خواند و برای رسیدن به سربلندی مسلمانان، اشخاص و نهادهایی مانند تولیدکنندگان، حکومت و مردم را به یاری در این زمینه دعوت می‌کند و ایشان را به تبعیت از کارهایی فرامی‌خواند که در آیین اسلام برای رسیدن به خودکفایی جامعه‌ی اسلامی ضروری هستند. در این راستا، لازم است که تمامی اقشار اجتماع -اعم از مردم، دولت و تولیدکنندگان- با یاری یکدیگر، توأم با الگو قراردادن تعالیم اخلاقی و اسلامی، مسیر نیل به این مقصود را فراهم کنند.

پرسشی که در این جا مطرح می‌شود این است که اصل حریت و زیرمجموعه‌های حاصل تفکر حریت در اسلام می‌توانند در حمایت از تولید ملی تأثیرگذار باشند؟ در پاسخ به پرسش فوق این فرضیه مورد بحث قرار خواهد گرفت که به نظر

۵. بحث

در پژوهش حاضر ابتدا به بررسی مفاهیم مبنایی از جمله اصل حریت می‌پردازیم و سپس در ادامه به تحلیل تأثیر عناصر تولید ملی و استقرار اقتصاد مقاومتی خواهیم پرداخت.

۵-۱. اصل حریت

از جمله قواعد معروف فقهی اصل حریت است. این اصل بیان می‌دارد که انسانی دارای حق آزادگی است. مقصود از آزادگی در مواردی معینی مقابل بردگی است که بکارگیری واژه حرّ و حرّیت در فقه عمدتاً در این معنا وجود دارد. در مواردی نیز در معنای مقابل تحت سلطه و اراده دیگری بودن است. در هر صورت اصل حریت برای انسان، آزادگی در هر دو مفهوم است. در نتیجه هیچکس برده کس دیگر نیست جز در صورتی که خودش به بردگی اقرار کند یا برای ثابت کردن آن، دلیل و بینه‌ای وجود داشته باشد (حسینی، ۱۴۱۷، ۲، ۷۳۶). همچنین هیچ شخصی در نظر خود حق ولایت بر شخص دیگر را ندارد (گلپایگانی، ۱۴۱۳، ۲، ۲۲۵؛ خان، ۲۰۱۹، ۲۱۲-۲۰۹).

بنابر تصریح عده‌ای، اصل حرّیت یا از جمله امارات و یا از جمله اصول می‌باشد. در صورت اماره بودن، مانند سایر امارات قاعده کلی و عام به حساب می‌آید. لیکن در صورت اصل بودن استصحاب موضوعی می‌باشد (گلپایگانی، ۱۴۱۲، ۲، ۱۷۵-۱۷۶؛ فیلیات، ۲۰۱۹، ۱۳-۱۱).

حرّیت (آزادی معنوی) به معنای آزادگی و آزادمنشی است (قشیری النیشابوری، ۱۳۶۷،

۱۰۰)؛ حرّیت یعنی: آزادی از بندگی غیرخدا (تهانوی، ۱۳۶۷، ۱، ۲۹۱). در مفهوم از بیگانه دوری جستن و به دوست روی آوردن است (موسوی خمینی، ۱۳۷۲، ۱۶۳-۱۶۰)؛ حلقه و زنجیر بندگی از غیر خدا گسستن و بنده یکتای بی‌همتا شدن است (نیشابوری، ۱۴۱۱، ۱۸۱) و نیز رهایی از دو عالم است (شاییت، ۲۰۱۷، ۱۳-۸).

هنگامی که آدمی از دنیا رها شده و به رستگاری دست می‌یابد و بندگی می‌کند، حرّ می‌شود. هرچه در طریق بندگی بالاتر می‌رود به مراتب بلندتری از حرّیت خواهد رسید. کسی حرّ است که پروردگار را نه برای جزای نیک و نه از خوف عذاب ستایش می‌کنند. حضرت علی (ع) می‌فرماید:

عده‌ای پروردگار را برای رسیدن به بهشت پرستیدند، این پرستش تجار است و گروهی از بیم و هراس او را پرستش نمودند و این پرستش بردگان است و عده‌ای دیگر خداوند را برای سپاس از نعمات او عبادت نمودند که این پرستش آزادگان است (مطهری، ۱۳۹۸، ۱، ۸۶).

برخی در مورد افرادی که ایمان آورده‌اند اینگونه بیان می‌کنند که به واسطه‌ی خواست پروردگاه تا ابد در رحمت الهی قرار دارند و عده‌ای که کفر ورزیدند در عذاب الهی گرفتار خواهند شد و گاه نیز منکر قدرت انتخاب و آزادی انسان نمی‌شود. آدمی، آزاد (از خدا) نمی‌باشد بلکه آزاده است و به اندازه‌ای که از غیرخدا دور می‌گردد به سمت آزادی حرکت می‌کند و در حالی که دارای قدرت انتخاب و آزاد است، از خودش هیچ چیز ندارد و هر آن چیز که دارد، از آن خداوند است که ذاتاً هر چیزی مظهر

بندگی الهی باشد. از لحاظ فلسفی، آزادی، همانند آموزش، از ارزشمندترین حقوق انسان است؛ به نحوی که نمی‌توان انسان حقیقی را بدون آزادی تصور نمود. از سوی دیگر، آزمایشات و تحقیقات روان‌شناسان بیانگر این است که انسان بالذات از زمانی که چشم به جهان می‌گشاید در جستجوی آزادی است و هر عاملی که موجب سلب یا تحدید آزادی او گردد، برای وی آزاردهنده است (شکوهی، ۱۳۷۵، ۱). آزادی، رکن اساسی سعادت فرد و جامعه می‌باشد؛ اما نباید پنداشت که در آزادی مطلق همه‌ی افراد جامعه به حد یکسانی از رشد و شکوفایی می‌رسند. به این دلیل که استعداد افراد مختلف با هم تفاوت دارد. ولی همه به کمالی که استعداد آن را دارند، می‌رسند. این نکته‌ی مثبتی است که شکوفایی همه اشخاص، در یک جهت خاص نمی‌باشد و در یک جهت هم همه افراد دارای استعداد مشابه نیستند و دلیل آن این است که تنوع تخصص و مهارت‌ها، لازمه‌ی یک اجتماع است و افراد مختلف با استعدادهای گوناگون، می‌توانند پاسخگوی نیازهای مختلف جامعه باشند و در نتیجه‌ی این امر رنگارنگی تمدن پدید می‌آید.

۵-۲. دعوت پیام‌آوران الهی به حریت

دعوت به آزادی از خدایان پراکنده و بندگی خدای یگانه بی‌همتا است.

خداوند در آیه‌ی ۳۹ سوره‌ی یوسف می‌فرماید: «أَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ؛ آیا خدایان پراکنده بهترند یا خدای یگانه مقتدر؟»

اسامی و صفات پروردگار است و در این میان، آدمی است که مختار است مظهر همه اسامی و صفات معبود خود گردد و در پی عبودیت به ربوبیت نائل شود (مولوی، ۲۰۱۰، ۵۶-۵۳).

امام علی (ع)، تربیت‌شده مدرسه پیامبر و نمونه بارز کامل حریت، درباره خود می‌فرماید:

و تو را برای ترس از مجازات یا برای رسیدن به جنت نپرستیده‌ام؛ بلکه به این دلیل تو را عبادت نموده‌ام که سزاوار پرستش هستی (عاملی، ۱۳۹۷، ۲۲۵).

فرا خواندن به حریت، دعوت به آزادی واقعی است. در مفهوم دیگر رها کردن همه‌ی حلقه‌ها و گره‌ها و تمسک به بندگی خدا است. انسان تربیت‌یافته، آزاد نیست؛ بلکه آزاده است. انسان آزاد نیست چرا که در بند عقل است که عقل بند بر پای بستن است (فرهنگ معین، ۱۳۸۸، ۲، ۲۳۲۷). عقل پای‌بند انسان است. راغب اصفهانی می‌نویسد: «اصل عقل به معنای بند کردن و باز ایستادن است، در زبان عربی گفته می‌شود: «عَقَلَ لِسَانَهُ» به معنی این که سخن نگفت و زبانش را نگاه داشت و به همین دلیل است که زندان و قلعه را مَعْقِل می‌نامند (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ۳۴۲).

بنابراین حریت، نگهبان نفس است و کسی که توانایی عقلی او قوی‌تر باشد، مرتبه حریت او والاتر است و در مقابل کسی که قوای عقلی او ضعیف‌تر باشد، اسیر هوس‌های نفس خویش است (شیرازی، ۱۳۷۸، ۸۸). بنابراین آزادی در مفهوم صحیح و حقیقی، هنگامی تحقق می‌یابد که آدمی حلقه بندگی غیرخدا را رها کند و فقط بسته به ریسمان

راه و روش پیامبر اکرم (ص)، همان اصل حریت است و سیرت او رهایی انسان از همه اسارات و بندگی غیرخدا است. رسالت ایشان و سمت و سوی تعلیم و پیامبری‌اش این بوده که انسان را به درجه آزادی و حریت برساند. همچنان که در آیه‌ی ۱۵۷ سوره‌ی اعراف آمده است:

«آنان که از رسول ختمی مرتبت و پیامبر امّی - که [پیامبری او را] در تورات و انجیلی که نزولشان است، نگاشته می‌یابند - پیروی کنند، آن‌ها را به نیکی امر و از زشتی نهی خواهد کرد و بر آنان طعام پاکیزه را حلال و پلیدی‌ها را حرام می‌گرداند، و زنجیرهایی را که برگردن دارند، برمی‌دارد. پس آنان که به او گرویدند و حرمت و عزّت او را نگاه داشتند و یاریش کردند و نوری را که بر او نازل شد پیرو شدند، به قرآنی که روشن‌کننده دل‌های تاریک و آزادکننده از بندهاست، عمل کردند، آن گروه به حقیقت رستگاران‌اند».

۵-۳. اقتصاد مقاومتی

اصطلاح اقتصاد مقاومتی، اولین بار از سوی مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ به ادبیات اقتصادی کشور وارد شده است. هرچند ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در اواخر سال بعدی مقام معظم رهبری این مفهوم را روشن‌تر کرد، ولی هنوز چارچوب مدونی برای تفسیر «اقتصاد مقاومتی» ارائه نشده است. اقتصاد مقاومتی گونه‌ای از نظام اقتصادی است، که هم‌تراز با اقتصاد سرمایه‌داری، اقتصاد سوسیالیستی و اقتصاد اسلامی قرار دارد. واضح است که این تعریف به جهت هم‌ترازی اقتصاد مقاومتی و اقتصاد

اسلامی درست نیست. لیکن می‌توان این نظریه را بیان داشت که اقتصاد مقاومتی هم‌معنی با اقتصاد اسلامی است و به بیان بهتر، نظام اقتصاد اسلامی همان نظام اقتصاد مقاومتی است (شولتز، ۲۰۲۰، ۱۸۱-۱۷۹).

لیکن لازم به ذکر است که این نظریه به دلیلی که در ذیل عنوان می‌شود باطل است: اگر مقصود مقام معظم رهبری از اقتصاد مقاومتی همان نظام اقتصادی اسلام بود، بنابراین به جای به کار بردن عنوان اقتصاد مقاومتی به نظام اقتصاد اسلامی و ارائه خصوصیات آن می‌پرداختند. بنابراین، اقتصاد مقاومتی از نظر مقام معظم رهبری، وجه ویژه‌ای از نظام اقتصادی اسلام است که در وضعیت تهدید و فشار اقتصادی دشمن ظهور پیدا می‌کند (میرمعزی، ۱۳۹۱، ۱۲).

همچنین مقام معظم رهبری در فرمایشات خود در سال ۱۳۹۲ به بیان این نکته پرداخته‌اند که بکارگیری اقتصاد مقاومتی تنها مختص کشور ما نیست. در عمده کشورها به ویژه در سال‌های گذشته نزدیک، با به وجود آمدن نوسان‌های اقتصادی شدید، بسیاری از کشورها درصدد محکم کردن نظام اقتصادی خویش تلاش کردند. با این وجود هر دولت شرایط و راه و روش مخصوص به خود را به کار گرفته است. در این بین، نظام اقتصادی سرمایه‌داری که از غرب و آمریکا نشأت گرفته بود، مشکلاتی را برای تعداد بسیاری از کشورها و به تبع آن‌ها اقتصاد جهانی به وجود آورد. به همین جهت کشورها کم و بیش تحت اثر این

۵-۴-۲. جایگاه تولید ملی در آیات قرآن

همانطور که در آیه‌ی ۱۴۱ سوره‌ی نساء آمده است، جامعه اسلامی نباید زیر سلطه‌ی بیگانگان قرار گیرد و پروردگار، در هیچ زمانی بر [ضرر] اهل ایمان، برای کفار راه [استیلا و تسلط] مقرر نداشته است.

آیه ذکر شده از جمله آیاتی است که در آن به اهمیت تولید ملی اشاره شده است. در این آیه اشاره شده است که جامعه اسلامی نباید تحت سلطه بیگانگان و دشمنان قرار بگیرد. بنابراین پرواضح است که طبق فرمایش امام خمینی (ره)، وابستگی اقتصادی ریشه‌ی همه‌ی سلطه‌های بیگانه است.

طبق فرمایشات ایشان در جمع انجمن اسلامی کارکنان وزارت صنایع و معادن در سال ۱۳۵۸ صورتی که ملت ما از نظر اقتصادی وابسته باشد، این امر سبب بروز وابستگی سیاسی و نظامی نیز می‌گردد. همچنین موجب می‌گردد کشور به وضعیت قبلی خود بازگردد. پس برای اجتناب از تسلط دشمنان به اجتماع مسلمین، ضروری است به مرحله‌ای از پیشرفت در تولیدات داخلی دست پیدا کنیم که همه‌ی مایحتاج کشور در داخل مرزهای ایران تولید گردد.

همچنین، همه‌ی نیروها باید در مقابل دشمن متحد و منسجم باشند. از تفسیر آیات قرآن کریم چنین استنتاج می‌شود که نباید در مقابل ظلم و ستم عقب‌نشینی کرد و در برابر آن باید قدرت و اتحاد خود را منسجم کنیم همانطور که در آیه‌ی ۶۰ سوره‌ی انفال آمده است: «و به هر اندازه که در قدرت شماست نیرو جمع کنید». آیت‌الله خامنه‌ای

مشکلات قرار گرفته و به تکاپو در جهت محکم کردن نظام اقتصادی خودشان درآمدند.

۵-۴-۴. تحقق اقتصاد مقاومتی

برای تحقق اقتصاد مقاومتی راهکارهای گوناگونی توسط اقتصاددانان و سیاستمداران کشور ارائه شده است. اما از بین آن‌ها، حمایت از تولید ملی از مهم‌ترین راهکارهایی است که اقتصاددانان بر آن تکیه کرده‌اند.

۵-۴-۱. حمایت از تولید ملی

یکی از عوامل پیشرفت و توسعه ملت‌ها، تحرک بخشیدن و راهنمایی و آموزش افراد جامعه برای کار است. کار، یک ستون اصلی و مهم در تنظیم نظام اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌آید. بنابراین پایداری یک نظام اجتماعی در گرو توانایی آن در نگهداری و راهنمایی و تشویق به کار در مسیر رسیدن به مقاصد مطلوب جامعه است (دارومیر، ۲۰۱۱، ۲۷-۲۱).

از آنجا که طبع آدمی به آرامش، آسایش و راحتی گرایش دارد و از قبول وظایف و کارهای سخت فرار می‌کند، لازم است برای آموزش افراد پرتلاش و فعال، از طرق آموزشی صحیح و متناسب کمک بگیریم. کار کردن نیز مانند سایر رفتارهای انسان نیازمند آموزش‌های ابتدایی و به وجود آوردن رفتاری نزدیک به فرهنگ هر ملت است. یکی از ابزار تحقق اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است (نویل، ۲۰۲۱، ۷-۱).

را در آن امتحان کنیم، چشم مدوز و (آگاه باش که) رزق خداوند تو نیک‌تر و پاینده‌تر می‌باشد». همچنین بیان می‌دارد در برابر آنچه به دیگران بخشیده‌ایم، بر توان و امکانات خود اتکا نمایید و خودتان را با سایر کشورها و اشخاص قیاس ننمایید و از نداشته‌های خود دچار یأس نگردید؛ زیرا این حس یأس و ناامیدی از کم بودن پشتکار و تلاش، عدم رشد کافی و حس حقارت درونی نشأت می‌یابد.

به هر نحو باید دقت داشت که دیدگاه رهبری انقلاب در آثار برخی نویسندگان مانند بیلر و لی، چنین منعکس شده است که ملتی که می‌خواهد در برابر دشمنان همیشه پیروز و سربلند باشد، نباید خود را با آن‌ها مقایسه کند و باید همه‌ی قوای فکری و جسمی خود را صرف پیشرفت و توسعه خود کند (بیلر و لی، ۲۰۱۸، ۲۱-۱۷).

۵-۵. مزایای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ناشی از توسعه تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی

تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی در حوزه‌های مختلف، دارای مزایای فراوانی می‌باشد؛ برای مثال این امر در فضای سیاسی موجب این موارد می‌گردد: ۱. افزایش پیدا کردن توان چانه‌زنی حکومت در مناسبات بین‌المللی در مورد مسائل امنیتی-سیاسی؛ ۲. تقلیل یافتن فشارهای سیاسی دشمنان و تغییر یافتن قوانین بازی‌های سیاسی در دنیا در راستای منافع ایران؛ ۳. ایجاد زمینه‌ی مناسب تحقق برنامه‌های پنج ساله و چشم‌انداز

برای منسجم و متحد نمودن نیروی داخلی در مقابل دشمن‌ها این سال را تولید ملی نام نهادند و در فرمایشات خود در حرم امام رضا (ع) در شروع سال ۱۳۹۱ بیان داشتند که ممکن است آمریکا مخاطراتی برای سایر کشورها ایجاد کند. همچنین فرمودند که ایران سلاح اتمی نداشته و ندارد اما در صورتی که توسط دشمن مورد تهاجم واقع شویم -چه رژیم صهیونیسم و چه ایالات متحده آمریکا- برای تدافع و به قدری که نیروی دشمن هجوم آورد و در همان سطح حمله خواهیم نمود. بنابراین، پرواضح است که برای رویارویی با تهدیدات دشمنان لازم است به درجه‌ای از تولید ملی برسیم که برای رفع نیازهای جامعه هیچ وابستگی به کشورهای بیگانه وجود نداشته باشد.

مورد بعدی این که از جمله عوامل شکست و نابودی، وابسته بودن به امکانات دیگران است. با تأمل در آیات الهی نیز به این امر پی می‌بریم که وابسته بودن به امکانات دیگران از جمله دلایل نابودی یک جامعه است. جامعه‌ای که دارای امکانات و استعدادهای فراوان باشد و همچنان وابسته به امکانات دیگران باشد، نمی‌تواند صاحب عزت گردد و دائم برای استفاده از امکانات دیگر جوامع باید همیشه مطیع و فرمانبردار آن‌ها باشد. پروردگار در آیات قرآن به حضرت محمد (ص) توصیه می‌نماید تا به سایرین و امکانات آنان وابسته نباشد. در آیه‌ی ۱۳۱ سوره‌ی طه نیز به این نکته اشاره شده است:

«و زنه‌ار به سوی آنچه اصنافی از ایشان را از آن دارا نمودیم. (و صرفاً) زیور حیات دنیا است تا آنان

اثر گذاشتن بر فرهنگ بیگانه به وسیله‌ی صادر کردن تکنولوژی و صادرات به سایر کشورها؛ ۲- دفع تهاجم فرهنگی متخاصمین در جنگ نرم و پایین آوردن سطح ناهنجاری‌های اجتماعی که در اثر نبود اشتغال و وجود تورم ایجاد می‌گردند؛ ۳- تقویت فرهنگ شیعه- مسلمان و ایرانی به جای تقویت فرهنگ‌های بیگانه و الحادی.

۵-۶. تأثیر اصل حریت بر تولید ملی

بنیان نهادن حکومت بر دو اصل استوار می‌باشد: مساوات و حریت. «اساس ولایتیه و عادلانه بودن نحوه سلطنت چه آن که به حق تصدی شود یا به اعتصاب، به آن دو اصل طیب و طاهر- حریت و مساوات- مبتنی و حفظ شوری و محدودیت و سایر مقوماتش هم به ترتیب دستور (قانون) اساسی و عقد مجلس شورای ملی متوقف است».

دو اصل مذکور پایه‌ی هر حکومتی می‌باشند؛ چه بر اساس قانون و دارای مشروعیت باشند و چه نباشند. حکومت با اتکا بر قانون اساسی و تصمیمات مجلس شورای ملی، قوت و قدرت استمرار پیدا می‌کند. با توجه بر تأکید ایشان بر اصل مبارک حریت، ملت دارای شأن و مقام خاصی می‌گردند. به همین سبب نائینی تأکید زیادی به سهم شدن و ارائه‌ی نظر توسط مردم در حکومت دارد و معتقد است که حکومت اسلامی بر همین شراکت و مشورت جامعه اتکا دارد. در تفکر وی، مقصود از اموری که باید مورد مشورت مردم قرار بگیرد همه‌ی مسائل سیاسی و مخاطب آن، همه‌ی جامعه است.

بسیست ساله کشور؛ ۴. عرضه کردن وجهه‌ی مثبت سیاسی در جامعه‌ی بین‌المللی با اتکا به توان تولید و در نتیجه بیشتر شدن اعتبارات بین‌المللی و افزونی یافتن قدرت پول ملی؛ ۵. تصحیح و بازنویسی قانون‌ها در حوزه‌های تولید و اقتصاد به دلیل وجود ضرورت در کشور؛ ۶. تقنین قوانین، دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌های مقتضی در زمینه‌های گوناگون اقتصاد و تولید کشور به سبب وجود نیاز مبرم کشور به آن‌ها؛ ۷. مستقر نمودن سیستم نظارتی قوی بر کارکرد قسمت‌های تولیدی و اراده نمودن مسئولین کشور برای تسهیل نمودن پیشرفت در عرصه‌ی تولید و اقتصاد ایران؛ ۸. رعایت نمودن شرایط احراز اشخاص و سازمان‌ها برای ورود به عرصه‌های اقتصادی و تولیدی بر پایه‌ی الزامات و شرایط متتزی.

علاوه بر مزایای سیاسی، مزایای اقتصادی مهمی نیز متصور است که عبارتند از: ۱- حفظ مشاغل موجود در بخش‌های تولیدی و بنابراین حفظ وضع موجود اشتغال در کشور؛ ۲- ممانعت از منتقل گشتن سرمایه‌های کشور به خارج از مرزها با استفاده از پتانسیل بخش تولید داخلی برای جذب سرمایه‌ها؛ ۳- کاهش وابستگی ارزی به کشورهای بیگانه و تقویت پول ملی و اتکاء به آن در معاملات و مبادلات اقتصادی؛ ۴- مبارزه با تحریم‌های اقتصادی سایر کشورها و بالا بردن قدرت اقتصادی و بالا رفتن نیروی چانه‌زنی در معادلات جهانی.

از طرفی مزایای فرهنگی بسیار مهمی نیز در ارتباط با مسئله تولید ملی وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: ۱- جلوگیری از نفوذ فرهنگ بیگانه و

مورد علاقه خود، از جمله حقوقی است که اصل حریت به آن اشاره دارد و دولت اسلامی حق جلوگیری از آن‌ها را ندارد؛ مگر در صورتی که برای جامعه اسلامی خطرناک باشند (خامنه‌ای، ۱۳۷۷، ۵).

۵-۶-۳. آزادی کار

آزادی کار ریشه‌های خود را از اصل حق آزادی می‌گیرد. کرامت انسانی ایجاب می‌نماید هیچ فردی بدون میل به کاری واداشته نشود. در یک تفسیر مضیق مفهوم آزادی کار را می‌توان به عدم امکان وادار نمودن یک فرد به کاری خاص - یا همان منع کار اجباری - منحصر نمود. اما در برداشتی دیگر و با بسط دادن این مفهوم، می‌توان آزادی کار را علاوه بر تعریف فوق شامل حق انتخاب هر شغل و حرفه‌ای که فرد می‌خواهد نیز دانست. به تبع این امر تمامی شرایط کار، مانند نوع، زمان، مکان و کم و کیف کار در گرو انتخاب فرد است.

دین مبین اسلام در زمانی که در بسیاری از جوامع نظام فئودالی حاکم، مردم را وارد به بیگاری می‌نمود، مفهوم آزادی کار را به جامعه بشری عرضه کرد. در نظام اسلامی تلاش و کوشش برای کسب روزی حلال نه تنها از حقوق فرد می‌باشد، بلکه امری خداپسندانه محسوب می‌گردد. آزادی کار در اسلام یک امر فطری است بنابراین هیچ فردی دیگری نمی‌تواند آن را بدون دلیل سلب نماید. گرچه در چهارچوب دین اسلام، این آزادی نیز با بستن قرارداد یا هر عهده‌ای با فرد دیگر، می‌تواند از فرد مورد نظر سلب شود؛ مانند استخدام یک کارگر برای مدت مشخصی؛ مثلاً سی روز.

دستیابی به آزادی به خصوص آزادی سیاسی از مواردی است که در طول زندگی بشر به جنگ‌ها و کشمکش‌های فراوانی منجر گردیده است. نائینی با مدنظر قرار دادن سرنوشت بشر در این مورد، برای روشن ساختن قرائت خود از آزادی این گونه بیان می‌نماید که همه‌ی درگیری‌ها و مبارزات بین ملت و حکومتشان به همین دلیل است نه برای رفع ید از احکام مذهب و آنچه دین اسلام اقتضا می‌کند. پس آزادی مورد نظر وی، در واقع آزاد شدن از نیروی مستبد است نه رهایی از پروردگار (لک‌زایی، ۱۳۷۶، ۲).

۵-۶-۱. آزادی بیان و قلم

اصل حریت نیز این نکته را بیان می‌دارد که انسان در بیان اندیشه و تفکرات خود و همچنین چاپ و انتشار آن‌ها آزادی دارد. لکن ملزم است که از دروغ، انتشارات باطل، رواج منکرات، توهین به یک فرد یا یک جامعه و هر چیزی که سبب ضعف جامعه اسلامی است، دوری گزیند. بنابراین اقدام به چاپ و انتشار محصولات فرهنگی و کتاب‌های منحرف، در معنای دیگر کتاب‌های ضاله، حرام است و دولت اسلامی حق جمع‌آوری آن‌ها را نیز دارد. یکی دیگر از فعالیت‌هایی که دولت حق جلوگیری از آن را دارد، چاپ و انتشار محصولات است که باعث افشای اسرار برای دشمن و تخریب روحیه رزمندگان می‌شود (اسحاقی، ۱۳۸۲، ۵۲-۳۰).

۵-۶-۲. آزادی اجتماعات

برگزاری مجالس و محافل احزاب، اتحادیه‌ها و امثال آن برای شورا و تبادل نظر در زمینه مسائل

۵-۶-۵. آزادی سیاسی

در حوزه ریاست و اداره جامعه، رهبر امت اسلامی یا به نصب خاص از جانب خداوند تعیین می‌گردد، (همچون نصب امیر مؤمنان (ع) به ولایت و امامت در غدیر خم از سوی پیامبر (ص)) و یا به نصب عام، به بیان صفات و ویژگی‌های لازم برای رهبری جامعه اسلامی در عصر غیبت؛ مانند نصب فقهای واجد شرایط رهبری. در نصب خاص، پذیرش رهبری و بیعت با پیشوای منصوب بر مردم، واجب و تخلف از آن حرام است؛ لیکن در نصب عام، بعضی گفته‌اند در صورت تعدد فقهای واجد شرایط رهبری، تعیین فقیه جامع شرایط از میان آنان، با رجوع به آرای مردم صورت می‌گیرد و اکثر مردم، هر فقیهی را که به عنوان رهبر پذیرفتند، وی عهده‌دار رهبری امت خواهد شد.

از مصادیق آزادی سیاسی، تشکیل احزاب و انجمن‌های سیاسی و برپایی اجتماعات است؛ با این شرط که مخل نظم عمومی و منافی مصالح مسلمانان نباشد (موسسه دایره المعارف الفقه الاسلامی، ۱۳۸۵، ۱، ۱۳۴).

۶. نتیجه‌گیری

اصل حریت دارای آثار و جنبه‌های مختلفی می‌باشد. تأثیر اصل حریت در حوزه اقتصاد مقاومتی، از دو جهت قابل توجه است. اول این‌که، اصل حریت و مصادیق مختلف آن مانند آزادی سیاسی، کار، بیان و... باعث می‌شود که فضای رقابت بر حورهای اقتصاد حاکم شود. عنصر رقابت، عامل اصلی در جلوگیری از حاکم شدن رکود در

در حقوق اسلام کار علاوه بر جنبه‌ی اقتصادی دارای جنبه‌های فکری و اجتماعی نیز می‌باشد. از آن جایی که تعالی روحی و فکری و تقویت عزت نفس و استقلال از ارزش‌های اسلام محسوب می‌گردند و بیگاری نیز مانعی جدی برای ارتقاء فضیلت‌های مذکور شمرده می‌شود، در دین اسلام مذموم می‌باشد (بیگی و همکاران، ۱۳۹۹، ۷۸-۵۷).

۵-۶-۴. آزادی تجارت

طبق اصل حریت، هر فرد حق دارد که به هر نوع تجارت داخلی و خارجی به شرط نبود زیاده‌روی یا کم‌فروشی، ربا و احتکار مشغول شود و ایشان مالک هر آنچه که از راه حلال به دست آورده‌اند می‌باشد. لازم به ذکر است که در این بین لازم است نکاتی مانند خمس، زکات و خراج را بپردازد. دولت نیز نمی‌تواند از این حق ممانعت کرده و یا اموال مشروع منقول و غیرمنقول افراد را ضبط و یا جریمه کند.

در دین اسلام با الگو قرار دادن زندگی پیامبر اسلام (ص) و مدنظر قرار دادن سفرهای تجاری ایشان می‌توان نتیجه گرفت آزادی تجارت در اسلام پذیرفته شده است. مبنا قرار دادن اراده و خواست طرفین در تجارت یک قاعده‌ی فقهی می‌باشد. البته برای آن ممنوعیت‌هایی نیز شمارش شده است اما اصل بر اباحه می‌باشد (میرمحمدی، ۱۳۹۴، ۱۴۲-۱۱۷).

۷. تقدیر و تشکر

از تمام عزیزانی که در تهیه و تدوین این پژوهش مساعدت و همکاری نمودند تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

۸. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۹. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

اقتصاد می‌باشد. رقابت سالم و فضای باز برای آن، موجب می‌شود که بازیگران جدید و توانمند، وارد عرصه‌ی اقتصاد شوند و برای ارائه خدمات و تولید به رقابت بپردازند. همین مسئله، عامل مهمی برای ارتقاء سطح کیفیت کالا و خدمات می‌شود. نتیجه این‌که، تنوع محصولات در بازار نیز تضمین می‌شود که این امر به نوبه‌ی خود یکی از اصول مهم در اقتصاد مقاومتی و اتکا به تولید ملی محسوب می‌شود.

نکته‌ی دومی که باید در مدنظر قرار دهیم این است که، اصل حریت و مصادیق آن، عامل مهمی در استقرار «حکومت قانون» محسوب می‌شوند. مفهوم حکومت قانون یکی از مفاهیم مبنایی و اساسی در عالم حقوق محسوب می‌شود. به طور کلی مقصود از حکومت قانون این است که کلیه روابط تابعان حقوق و آثار آن باید به موجب مقررات و قوانین خوب تنظیم شوند. مفهوم حکومت قانون دارای پنج عنصر اصلی می‌باشد که عبارتند از: دسترسی به عدالت و رسیدگی قضایی؛ جزمیت حقوقی و قابل پیش‌بینی بودن؛ تناسب؛ برابری و عدم تبعیض؛ و نهایتاً شفافیت. نتیجه‌ی مهم اعمال عناصر حکومت قانون (و به طور خاص شفافیت)، مبارزه با فساد می‌باشد. به تعبیری، تلاش در جهت حمایت از تولید ملی و استقرار اقتصاد مقاومتی، گام مهمی در جهت مبارزه با فساد محسوب می‌شود.

منابع

- قرآن کریم
- اسحاقی، سید حسین، «آزادی بیان در اسلام»، رواق اندیشه، دوره اول، شماره بیست و چهار، ۱۳۸۲.
- بیگی، علی، محمدزاده اصل، محمد، بیگی، جمال، «حق بر آزادی کار و منع بیگاری در نظام بین‌المللی کار و حقوق اسلام»، فقه و مبانی حقوق اسلامی زمستان، دوره اول، شماره چهار، ۱۳۹۹.
- تهانوی، محمد بن علی، کشف اصطلاحات الفنون، کلکته، انتشارات خیام، ۱۳۴۶.
- حسینی، میر عبد الفتاح، العناوین الفقهیة، جلد دوم، قم، مؤسسه النشر الإسلامی التابعة لجماعة المدرسین، ۱۴۱۷.
- خامنه‌ای، سید علی، «آزادی از نظر اسلام و غرب»، اندیشه حوزه، دوره اول، شماره چهارده، ۱۳۷۷.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دار الشامیة، ۱۴۱۲.
- شکوهی، غلامحسین، مبانی و اصول آموزش و پرورش، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۷۵.
- شیرازی، صدرالدین محمد بن ابراهیم، الحکمة المتعالیة فی الأسفار، قم، مکتبه المصطفوی، ۱۳۷۸.
- عاملی، بهاء‌الدین محمد، اربعین، تهران، حکمت، ۱۳۹۷.
- قشیری النیشابوری، عبدالکریم، الرساله القشیریة، دمشق، چاپ معروف زریو و عبدالحمید بلطه‌چی، ۱۳۶۷.
- لکزایی، شریف، «آزادی مشروطه»، دو هفته نامه پگاه حوزه، جلد صد و هشتاد و ششم، ۱۳۷۶.
- مطهری، مرتضی، سیری در نهج البلاغه، جلد اول، تهران، صدرا، ۱۳۹۸.
- معین، محمد، فرهنگ معین، جلد دوم، تهران، آدنا، ۱۳۸۸.
- موسسه دائرة المعارف الفقه الاسلامی، فرهنگ فقه فارسی، جلد اول، قم، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی، ۱۳۸۵.
- موسوی خمینی، روح الله، آداب الصلوة، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۲.
- موسوی گلپایگانی، محمدرضا، الدر المنضود فی احکام الحدود، جلد دوم، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۲.
- موسوی گلپایگانی، محمدرضا، کتاب القضاء، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۳.
- میرمحمدی، سید مصطفی، «شریعت اسلامی و قانون حاکم بر قراردادهای تجاری: تراژدی حقوقی یا تعامل نظام‌های حقوقی»، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، دوره اول، شماره شش، ۱۳۹۴.
- میرمعزی، سیدحسن، «اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم

رهبری)»، اقتصاد اسلامی، دوره دوازدهم، شماره
چهل و هفت، ۱۳۹۱.

- نیشابوری، أبو عبدالله محمد بن عبد الله،
المستدرک علی الصحیحین، جلد اول، بیروت،
دارالمعرفة، ۱۴۱۱.

منابع لاتین

- Bieler A, Lee C-Y, Chinese Labour in the
Global Economy: Capitalist Exploitation
and Strategies of Resistance, London,
Taylor & Francis, 2018.

- Daromir R, Spiritual Economies: Islam,
Globalization, and the Afterlife of
Development, London, Cornell University
Press, 2011.

- Khan M, Islam and Good Governance: A
Political Philosophy of Ihsan, London,
Springer, 2019.

- Molavi A, The Soul of Iran: A Nation's
Struggle for Freedom, New York, Norton,
2010.

- Neville K, Fueling Resistance: The
Contentious Political Economy of Biofuels
and Fracking, Oxford, Oxford University
Press, 2021.

- Philpott D, Religious Freedom in Islam:
The Fate of a Universal Human Right in the
Muslim World Today, Oxford, Oxford
University Press, 2019.

- Schulz M, Between Resistance, Sharia
Law, and Demo-Islamic Politics, London,
Rowman & Littlefield, 2020.

- Shavit U, Scientific and Political Freedom
in Islam: A Critical Reading of the
Modernist-Apologetic School, Hague,
Taylor & Francis, 2017.

The principle of freedom and its effect on supporting national production as a way to achieve a resistance economy

Elham Seifi¹, Seyed Mohammadreza Imam^{2*}, Ahmadreza Khazaei³

1. PhD Student in Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 99-113

Article history:

Received: 17 Jan 2021

Edition: 27 Feb 2021

Accepted: 26 Apr 2021

Published online: 22 Jun 2021

Keywords:

Economy, The Principle of Freedom, Resistive Economy, Support for National Production

Corresponding Author:

Seyed Mohammadreza Imam

Address:

Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Orchid Code:

0000-0003-0478-970X

Tel:

09121301048

Email:

mremam@ut.ac.ir

ABSTRACT

Background and Aim: Freedom is one of the fundamental rights that is given special attention in all religions and legal systems. This principle has many effects. One of the important areas in which the principle of freedom plays a very important role is the field of economics. The purpose of this study is to investigate and analyze the effect of the principle of freedom in supporting national production as a way to achieve a resistance economy.

Materials and Methods: This research is of theoretical type and the research method is descriptive-analytical and the method of data collection is library and has been done by referring to documents, books and articles.

Ethical considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and fidelity have been observed.

Results: The principle of freedom is a practical rule and has many subsets; At the same time, the resistance economy has several statements, one of which is the support of national production, which was used in the leadership statements in 1397 to name the year.

Conclusion: The principle of freedom and its various instances, including freedom of expression, political freedom, freedom of the press and the pen, have a great impact on supporting national production and the realization of a resistance economy by dominating the competitive environment in the field of economics.

Cite this article as:

Seifi E, Imam SM, Khazaei AR. The principle of freedom and its effect on supporting national production as a way to achieve a resistance economy. *Bioethics Journal* 2021; 3(2): 99-113.